

STATISTIKENS FRAMSTÄLLNING

Skyddad natur

Ämnesområde

Miljö

Statistikområde

Markanvändning

Produktkod

MI0603

Referenstid

2023-12-31

Kontaktuppgifter

Statistikansvarig myndighet	Statistiska centralbyrån
Kontaktinformation	Karin Hedeklint, Linus Rispling
E-post	mark.vatten.gis@scb.se
Telefon	+46 10 479 50 00

Innehåll

1	Statistikens sammanhang	3
2	Undersökningsdesign	3
2.1	Målstorheter	3
2.2	Ramförfarande	3
2.3	Förfaranden för urval och uteslutning	4
2.4	Insamlingsförfarande.....	4
2.4.1	Datainsamlingsmetoder	4
2.4.2	Mätning.....	7
2.4.3	Bortfallsuppföljning	8
2.5	Bearbetningar.....	8
2.6	Granskning.....	9
2.6.1	Granskning under insamlingen	9
2.6.2	Granskning av mikrodata	9
2.6.3	Granskning av makrodata	9
2.6.4	Granskning av redovisning	9
2.7	Skattningsförfarande	10
2.7.1	Principer och antaganden	10
2.7.2	Skattningsförfarande för målstorheter.....	11
2.7.3	Skattningsförfarande för tillförlitlighet.....	11
2.7.4	Röjandekontroll	11
3	Genomförande	11
3.1	Kvantitativ information.....	11
3.2	Avvikelser från undersökningsdesignen	12

1 Statistikens sammanhang

SCB tar i samarbete med Naturvårdsverket fram årlig statistik om skyddad natur. Uppgifterna är officiell statistik inom ämnesområdet Miljö och statistikområdet Markanvändning.

Statistiken ger en översikt av formellt skyddade områden i Sverige. Ett formellt skyddat område är ett geografiskt definierat område som är permanent utpekad, reglerat och förvaltad för att uppnå specifika syften och bevarandemål. Tidsbestämda skyddade områden förekommer också i delar av statistiken.

I Sverige används skyddade områden som samlingsnamn för skydd inom 7 kap miljöbalken, samt för många av naturvårdsavtalen enligt jordabalken. Skyddade områden med stöd av miljöbalken inrättas i enlighet med förordningen om områdesskydd och nationalparksförordningen. Skyddad natur med specifika syften och reglerad markanvändning utgör en egen form av markanvändning. I juridiska och vissa statistiska sammanhang skiljer man därför dessa områden från andra markslag.

Sveriges nationella och officiella statistik över skyddad natur innehåller uppgifter om ett urval av skyddade områden enligt 7 kap miljöbalken. Dessutom redovisas fridlysta arter, naturvårdsavtal enligt jordabalken, inomstatliga överenskommelser, samt skogsmark som omfattas av markersättningar.

Underlag till statistiken är flera olika register, över skyddade områden, regionala indelningar, naturtyper, med mera.

2 Undersökningsdesign

2.1 Målstorheter

Centrala målstorheter i undersökningen är antal formellt skyddade områden, areal i hektar för dem, samt andel i relation till total areal för den regionala indelningen.

2.2 Ramförfarande

Ram för undersökningen med referensdatum 2023-12-31 är formellt skyddade områden i Sverige, vilka har beslutats och vunnit laga kraft senast den 31 december 2023. I regel omfattas endast områden med status "gällande" vid referenstidpunkten omfattas av undersökningen. I några fall används beslutsdatum, till exempel vid redovisning av Natura 2000-områden, som saknar gällandedatum i registret. Undantag görs även för den delmängd som avser formellt skyddad skogsmark, då den även innehåller uppgifter om naturreservat med status "beslutade, ej laga kraft", samt arealer för markersättningar vid bildande av naturreservat.

Ramen har utformats utifrån vilka instrument för skydd som är permanent formellt skyddade enligt miljöbalken, samt tidsbestämt formellt skyddade enligt jordabalken. Där ingår bland annat följande instrument för skydd: nationalparker, naturreservat, kulturreservat, naturvårdsområden, djur- och växtskyddsområden, naturminnen, Natura 2000-områden, vattenskyddsområden och biotopskyddsområden.

Observationsobjekten är de formellt skyddade områden som är inlagda i de register som ligger till grund för statistiken, vilket framförallt är Naturvårdsregistret NVR. Det administreras av länsstyrelserna och Naturvårdsverket. Registret finns tillgängliga som öppna geodata, men för undersökningen görs ett särskilt uttag av Metria, på Naturvårdsverkets uppdrag.

SCB har regelbunden kontakt med både Naturvårdsverket och Metria vid uttag och bearbetning av registeruppgifter. Kontakt sker framförallt via e-post och i digitala möten.

Ram och rampopulation är identiska, eftersom statistiken är en beskrivning och aggregering av informationen i registret. Därför är även observationsobjekt och uppgiftskällor samma.

2.3 Förfaranden för urval och uteslutning

Inget urval och ingen uteslutning förekommer i denna undersökning.

2.4 Insamlingsförfarande

2.4.1 Datainsamlingsmetoder

Följande koordinatsatta register har använts vid produktion av statistiken. Indata för statistik över formellt skyddad skogsmark redovisas i en separat tabell:

Indata för officiell statistik över skyddad natur 2023-12-31

Register, innehåll i uttag	Referensdatum om annat än uttagsdatum	Datum för uttag	Registeransvarig
VIC Natur: Nationalparker, naturreservat och skogligt biotopskyddsområde (gällande)	Ursprungligt gällandedatum t.o.m. 2023-12-31	2024-02-07	Naturvårdsverket
VIC Natur: Natura 2000 SCI-områden med utpekade skogshabitat	Beslutsdatum t.o.m. 2023-12-31	2024-02-07	Naturvårdsverket
VIC Natur: Naturreservat (beslutat och överklagat)	Ursprungligt beslutsdatum t.o.m. 2023-12-31	2024-01-10	Naturvårdsverket
VIC Natur: Skogligt biotopskyddsområde, beslutade ej laga kraft	Beslutsdatum t.o.m. 2023-12-31, lagakraftvunnet datum fr.o.m. 2024-01-01 samt områden som saknar lagakraftvunnet datum	2024-03-11	Skogsstyrelsen
Nationalstadsparken		2024-03-07	Länsstyrelserna

Register, innehåll i uttag	Referensdatum om annat än uttagsdatum	Datum för uttag	Registeransvarig
VIC Natur: Naturvårdsverkets naturvårdsavtal	Avtalsdatum start t.o.m. 2023-12-31, avtalsdatum slut fr.o.m. 2024-01-01	2024-02-26	Naturvårdsverket
Skogsdataportalen: Skogsstyrelsens naturvårdsavtal inkl. vitryggsavtal s.k. Bergvikavtal	Avtalsdatum t.o.m. 2023-12-31	2024-02-21	Skogsstyrelsen
NO/NS-bestånd inom Sveaskogs ekoparker		2024-02-15	Skogsstyrelsen
VIC Natur: Skyddsvärda statliga skogar och urskogstypade skogar, SNUS ägda av Fortifikationsverket		2018-12-21, modifiering 2022-01-28	Naturvårdsverket
Områden på Fastighetsverkets mark efter samråd 1 april 2010	2010-04-01	2020-10-12	Naturvårdsverket
Markersättningar från FIDOS: NV-fastigheter med statusen "Ägd", intrång och bidrag	Avtalsdatum och beslutsdatum t.o.m. 2023-12-31	2024-01-09 samt rättning med 2024-01-18	Naturvårdsverket
VIC Natur: Områden som saknar föreskrifter mot skogsbruk, endast områden med reservatsbeslut		2024-01-10	Naturvårdsverket
Natura Naturtypskartering NNK		2024-01-09	Naturvårdsverket
Topografi 10: Län- och kommunindelning, ytbildat vatten		Januari 2024	Lantmäteriet
Skogsdataportalen: Fjällnära gräns		2021-02-09	Skogsstyrelsen
Nationella Marktäckedata bas ogeneraliserad, version 1.1	2018	2024-01-30	Naturvårdsverket
Nationella Marktäckedata tilläggs-skikt produktivitet, version 1.1	2018	2024-01-30	Naturvårdsverket
Nationella Marktäckedata tilläggs-skikt låg fjällskog, version 1.1	2018	2021-02-08	Naturvårdsverket
VIC Natur: Markägarkartan	2023	2024-02-26	Naturvårdsverket
TUVA: Ängs- och betesmarksinventering	2023	2024-02-09	Jordbruksverket
Registret över totalbefolkningen (RTB) samkört med adresser i Lantmäteriets fastighetsregister	2023-12-31	Mars 2024	SCB
Statistiska tätorter 2020	2020-12-31	November 2021	SCB
Havsplaneområden		2019-03-14	Havs- och vattenmyndigheten (HaV)
Sveriges ekonomiska zon		2018	Sjöfartsverket
Hydrografi i nätverk. Skikt för Standing water, Watercourse polygon, Watercourse linje.		2024-01-09	Lantmäteriet, SMHI
Vattendistrikt		Februari 2024	Länsstyrelserna
Biogeografiska regioner		2023-04-18	Naturvårdsverket

Innehåll

Uppgifter om följande instrument för skydd hämtas från NVR i databasen VIC-Natur: nationalparker, naturreservat, naturvårdsområden, naturminnen, vattenskyddsområden, djur- och växtskyddsområden, biotopskyddsområden i jordbruksmark samt Natura 2000-områden.

Skogsstyrelsens register Navet innehåller samtliga av Skogsstyrelsen beslutade biotopskyddsområden och tecknade naturvårdsavtal. De ingår i NVR-uttaget.

Naturtypsfördelningen baseras på Nationella marktäckedata (NMD 1.1).

Sekundärstatistik hämtas från andra källor, via kontakter direkt med ansvariga myndigheter. Det gäller uppgifter om fridlysta växter och djur, älvar skyddade mot vattenkraftutbyggnad, kulturresevat, kostnader, brottsmisstankar, skydd av skogsmark och marin miljö. Data för internationell jämförelse hämtas från databaser och redovisningar hos WDPA och EEA.

Leverans

NVR-uttaget levereras av registrets förvaltare, Metria, på uppdrag av Naturvårdsverket. Registret levereras som geodatabase-filer till SCB.

Data från andra register levereras som Excel-filer direkt från ansvarig myndighet eller via Naturvårdsverket.

De register som SCB förvaltar är RTB samkört med Lantmäteriets adressregister, gränser för kommuner och län, data för vatten, samt statistiska tätorter. De finns sparade i SCB:s IT-system i formaten ESRI shape, MapInfo Tab och SQL.

Insamlingen av register, avseende tidpunkt för uttag och leverans, bestäms tillsammans med Naturvårdsverket och Metria vid ett årligt möte innan produktionens start.

Överlappande polygoner

Polygonerna (ytorna) i registren överlappar varandra i olika grad, eftersom olika skyddstyper kan överlappa varandra, både enligt juridiken och på grund av administration av register. I statistikredovisningen är det uppmärkt när överlappande arealer har rensats bort.

För andra typer av data, såsom gränser för län och kommuner, vatten, tätorter och befolkning, är överlappen med det formella skyddet det som statistiken avser att beskriva. Det gäller till exempel statistik över skyddade arealer per kommun/tätort/naturtyp, eller befolkning kopplat till skyddade områden.

Referensdatum

Statistiken med referensdatum 2023-12-31 redovisar skyddad natur som vid datumet 2023-12-31 hade status laga kraft/gällande. I några fall används beslutsdatum, till exempel vid redovisning av Natura 2000-områden, som saknar gällandedatum i registret.

I avsnittet om skyddad skogsmark redovisas även naturreservat och biotopskyddsområden som endast var beslutade vid referensdatum, men ej hade vunnit laga kraft.

2.4.2 Mätning

Undersökningen är helt baserad på registerdata. Se även kvalitetsdeklaration för undersökningen, www.scb.se/MI0603.

Naturvårdsregistret (NVR)

Uppgifter om skyddad natur i Sverige är till stora delar hämtade från Naturvårdsverkets centrala register över skyddade områden, Naturvårdsregistret (NVR), i databasen VIC-Natur. Det registeruttag som ligger till grund för statistiken görs under kvartal 1, året efter statistikens referensår. Det omfattar områden som har beslutats och vunnit laga kraft senast den 31 december under referensåret.

Enligt 33 § områdesskyddsförordningen ska länsstyrelsen föra ett register över beslut i naturvårdsärenden och andra förhållanden på naturvårdens område. Naturvårdsverket ska föra ett sammanfattande nationellt register. Med stöd av denna paragraf har Naturvårdsverket meddelat föreskrifter (NFS 2009:5) om registrering av beslut enligt 7 kap. miljöbalken.

Inom ramen för IT-systemet VIC-Natur har Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Lantmäteriet ett gemensamt register med både administrativa data och områdesgränser i form av geodata. I kartdatabasen finns både geodata som genereras via naturvårdsarbetet och digitala kartor från Lantmäteriet. Tillsammans underhåller myndigheterna systemet. NVR ersätter det tidigare registret och den s.k. NAVO-databasen, där digitala gränser förts av Lantmäteriet (Metria).

Nationella marktäckedata (NMD)

NMD är en kartering av Sverige, med syfte att tillhandahålla grundläggande information om hela landskapet och hur det förändras. Data har tagits fram under ledning av Naturvårdsverket, i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten, SCB, Skogsstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, samt SLU.

Data består av en baskartering i 25 tematiska klasser, fördelade på tre hierarkiska nivåer. Karteringen är i rasterformat med 10 meters upplösning och en minsta karteringsenhet på ned till 0,01 hektar.

Utöver baskarteringen finns tilläggs-skikt med kompletterande information om objekthöjd, objektäckning, skoglig produktivitet, markanvändning och låg fjällskog.

Till statistiken med referensdatum 2023-12-31 har den andra versionen av NMD använts, med beteckning NMD 1.1.

Land- och vattenarealer för kommuner och län

Totala arealer för Sveriges kommuner, län och riket, beräknas med hjälp av Lantmäteriets geodata Topografi 10.

Registret över totalbefolkning (RTB), kopplat till adresser

RTB innehåller uppgifter som är av grundläggande betydelse för information om Sveriges befolkning. Systemet omfattar register som är grunden för den officiella befolkningsstatistiken och som tillhandahåller basuppgifter för stora delar av SCB:s verksamhet. Mer information finns här:

Uppgifterna i RTB har av SCB kopplats till belägenhetsadresser i Lantmäteriets fastighetsregister.

2.4.3 Bortfallsuppföljning

Statistiken bygger på uppgifter från totalregister. Svartsbortfall saknas därför i denna undersökning. Saknade värden förekommer i enstaka fall, på grund av försenad handläggning av skyddade områden, samt att föreskrifter för vad som är skyddat ses över periodvis.

I det fall bortfallet har varit mer omfattande, har det dokumenterats i fotnoter i statistiken, direkt intill de tabeller som påverkas.

Det händer att objekt i registret saknar geometri. Rutinen är då att imputera värde med hjälp av föregående års geometri. Det anses likvärdigt när inga nya beslut om skyddets omfattning hade fattats. I statistiken med referensdatum 2023-12-31 gjordes inga åtgärder av den typen.

2.5 Bearbetningar

Den största delen av bearbetningarna görs av SCB. Statistik som innehåller uppgifter om naturtyper, samt de längre tidsserierna över skyddade områden har producerats av Metria, på uppdrag av Naturvårdsverket.

Bearbetningarna går översiktligt ut på att beräkna antal och arealer skyddade objekt per skyddstyp, kommun, län, tätort, naturregion, naturtyp och totalt. Detta görs i geografiska informationssystem (GIS). För att få fram ytor för de administrativa och naturgeografiska indelningarna integreras registeruppgifterna med varandra. SCB använder främst programvaran ArcGIS Pro för detta. Metria använder ArcGIS Pro och FME.

Unika koder för varje skyddat objekt finns redan i registren. I NVR i kolumn NVRID. SCB gör därför ingen egen kodning av objekten.

2.6 Granskning

Granskningen görs enligt en specialanpassad checklista för undersökningen, som innehåller moment för indata/mikrodata, bearbetning och resultat/output/slutgranskning.

Checklistan uppdateras kontinuerligt i samband med användningen av den.

2.6.1 Granskning under insamlingen

Ingen direktinsamling görs. Således görs ingen granskning under insamlingen.

2.6.2 Granskning av mikrodata

Vid insamling av registerdata kontrollerar SCB att de levererade filerna är fullständiga och att de kan öppnas i avsedda system. SCB kontrollerar även att dokumentation av registren följer med i leveransen.

Data granskas i GIS-system (geografiska informationssystem), avseende geografisk fullständighet, dubletter (geografiskt och avseende ID), ID-märkning, förändringar jämfört med föregående års uttag, fullständighet jämfört med beställning, att objekt är gällande och har rätt referensdatum, samt dokumenterade avvikelser från tidigare år.

Alla avvikelser dokumenteras i checklistan för granskning, samt vidarebefordras till registeransvarig. Eventuella imputeringar stäms av med registeransvariga.

2.6.3 Granskning av makrodata

Produktens checklista för granskning av makrodata utgår från SCB:s allmänna checklista för outputgranskning. För produktens del är den uppdelad i momenten:

- Kontroll av arbete i GIS (geografiska informationssystem)
- Kontroll av beräkningar i Excel
- Rimlighet i värden

Här ingår även granskning av sekundärstatistik och granskning av den statistik som produceras av Naturvårdsverket/Metria.

Eventuella avvikelser dokumenteras.

2.6.4 Granskning av redovisning

Innan redovisning av statistik görs en slutgranskning. Även för detta moment finns en produktanpassad checklista, som utgår från SCB:s

allmänna checklista för momentet. För den här statistikens del är den uppdelad i följande delar:

- Arbetsfiler granskas mot färdiga tabeller i rapport, statistiknyhet, webbtabeller med mera.
- Siffror i text granskas mot siffror i tabeller.
- Tabeller granskas mot tabeller.
- Läs igenom allt, granska text.
- Diverse övrigt inför publicering av officiell statistik, specifikt för SCB:s publiceringsverktyg och policys för granskning.

2.7 Skattningsförfarande

Geodata och kartor kan sägas vara en skattning av verkligheten, genom att verkligheten måste förminsкас till en viss skala för att få plats på kartan. När objekt presenteras i förminskad form tappas en del av detaljrikedomen bort. Som exempel kan nämnas ett vattendrag, som i verkligheten kan bestå av många små kurvor och former. Men i de data som ligger till grund för denna undersökning presenteras Sveriges vatten i skala 1:10 000, vilket leder till att många detaljer försvinner.

Dessutom är en platt karta alltid en skattning av jordklotet, eftersom det är omöjligt att på en karta helt fånga jordklotets rundade form.

Att definiera geografiska objekt är också att skatta dem. Som exempel har vi objektstypen 'statistisk tätort', där SCB via en viss definition har skattat vad som anses utgöra en tätort. De områden som inte faller inom denna ram ingår inte i tätortsregistret.

De skyddsobjekt som utgör stommen i denna statistik är dock inte skattningar, eftersom varje objekt är ett administrativt beslut, som egentligen endast finns på pappret. I Sverige hägnar vi inte in vår skyddade natur, utan gränserna ser vi endast på karta. Därför är inte geografin skattad för den skyddade naturen. Detsamma gäller för Sveriges administrativa gränser, såsom län och kommuner.

2.7.1 Principer och antaganden

Syftet med statistiken är att summera och fördela arealer för skyddade områden i Sverige. Bearbetningen av statistiken utgår från att geodata visar verkligheten, eftersom SCB använder den mest detaljerade geodata som finns att tillgå i Sverige.

Statistiken utgår ifrån att registren är kompletta, utifrån vad som är angivet i deras dokumentationer. I de enstaka fall som saknade värden har förekommit, har det kommenterats tillsammans med statistikredovisningen.

2.7.2 Skattningsförfarande för målstorheter

Flera olika typer av skattningar görs, via beräkningar av arealer, antal objekt med mera. Beräkningarna på SCB görs i GIS (ArGIS Pro) samt i Excel. Beräkningar som görs av Metria görs i GIS (ArcGIS och FME). SCB:s arealberäkning görs på polygondata utifrån markklassning i Lantmäteriets geodata Topografi 10. Metrias arealberäkning görs på rutdata utifrån markklassning i NMD 1.1. Skillnader i underlagsdata leder till mindre skillnader i skattade resultat.

För information om enskilda statistikvariabler, se statistikens kvalitetsdeklaration.

2.7.3 Skattningsförfarande för tillförlitlighet

Osäkerhetsmått har inte beräknats. Dokumentation av osäkerhet finns istället som text i rapport och i statistikens Kvalitetsdeklaration.

Det är inte möjligt att beräkna tillförlitliga osäkerhetsmått eftersom det inte finns andra register över skyddade områden att använda som referensdata. Statistiken är i sig en beskrivning och aggregering av registret NVR.

Osäkerhetsmått och utvärderingar har beräknats och gjorts för vissa av de register som ligger till grund för statistiken. Se information hos respektive registeransvarig myndighet.

2.7.4 Röjandekontroll

Statistiken innehåller inga känsliga uppgifter om personer, företag eller annat. Röjandekontroll görs därför inte.

3 Genomförande

SCB:s beräkning av statistik görs huvudsakligen i GIS programvaran ArcGIS Pro, med gml-filer (geodatabase). Beräkning av arealer och antal görs där. Beräkning av andelar och andra mindre beräkningar har gjorts i Excel.

Statistik som bygger på uppgifter om naturtyp har beräknats av Metria, i GIS-system. Dokumentation av deras indata och metod finns i tidigare avsnitt i detta dokument, samt i statistikens kvalitetsdeklaration och rapport.

3.1 Kvantitativ information

Den geodata över skyddad natur, som levererades till SCB, innehåller mer än 4 600 objekt Natura 2000 och cirka 17 800 objekt från Naturvårdsregistret. Utöver det tillkommer cirka 18 300 objekt naturvårdsavtal och 56 objekt med inomstatlig överenskommelse. Samtliga värden i NVR granskas av länsstyrelserna vid registrering.

SCB granskar endast värden som avviker i samband med indatagranskningen.

3.2 Avvikelse från undersökningsdesignen

Statistiken stämmer väl överens med den tabellplan som upprättades innan produktionens start. Inga avvikelser har gjorts.